

HEHKU-näyttely 2003

Tiilen ja keramiikan lumoissa

Tiili ja Kankaanpää

Tiilirakentaminen leimaa Kankaanpään kaupunkikuvaa. Punatiili sointuu mäntyvaltaiseen metsämaisemaan upeasti. Laajat asuinalueet ja kerrostaloalueet ovat paikallisesta punatiilestä rakennettuja. Niin urheilupuistossa kuin kaupungintalonkin puistossa salskeat männynrungot hehkuvat ilta-auringossa kilpaa punatiilen hehkun kanssa. Vaakunassamme-kin komeilee mänty. Tiilireliefi ”Kangasmänty” Kankaanpään kaupungintalossa vuodelta 1967 on tekijänsä Kauko Räikkeen mukaan abstrahoitu vaakunamänty. Näin se symbolisesti sinetöi ja näyttää yhteen männyn ja tiilirakentamisen.

Pesäpallo

Punatiili ja pesäpallo ovat myös kytköksissä toisiinsa. Punatiilimurska on ollut urheilukentillä yleinen päällyste. Olen lapsena pelannut Vihdin Selin kylässä pesäpalloa punatiilimurskeisella urheilukentällä. Halusin toteuttaa nurmikkoalueelle jonnekin Kankaanpään sisäänajotien varteen pelkistetyn ison pallon, joka muistuttaisi pesäpallokaupungista. Paikan löydyttyä ja lupien saannin jälkeen Laviantien nurmikkoluiskaan kaivettiin läpimitaltaan viiden metrin laajuinen ympyrä, joka täytettiin punatiilimurskalla. Avustajinani olivat Antti Pedrozo ja Viljo Ihananmäki. Pesäpallo heittää haasteetta eteenpäin. Pallo heittää urheilijoille, bodaajille ja muille reippaille ja erityisesti rahakkaille taidekysymyksiä. Pallo kysyy esimerkiksi mitä tehdään Pansian kaatopaikan maisemalle ja kuinka golfpallo tulevaisuudessa palloilee Kankaanpäässä taiteen kentillä. Käänteiskysyvää?

Hehkun punainen lanka

Kankaanpäässä on tiilirakentamisen perinteen yhtenäisyyden vuoksi suotuista maaperä kehittää ja rikastaa tiilikaupunki-ilmettä rakentamisen ja taiteen keinoin. Tiili voi olla yksi niistä punaisista langoista, jotka linjaavat Kankaanpään ilmeen yhtenäisyyttä. Meillä on mahdollisuudet rakentaa taidekaupunkia, joka on omaleimainen ja kansainvälisesti veto-voimainen. Näkynä tavoiteltavaa: Taidekehää ja hyvin hoidettua kaupunkimiljöötä matkustavat katsoomaan tulevina vuosina yhä lisääntyvät koululaisryhmät, turistit ja suuren yleisen lisäksi arkkitehdit, muotoilijat, taiteilijat ja eri ympäristörakentamisen ammattilaiset – niin Suomesta kuin muualtakin maailmasta. Tavoitteeseen pääsemiseen tarvitaan

kankaanpäälaisiltä kumuloituvaa innostusta, kaupunkikuvallisten linjausten jatkuvaa selkiyttämistä ja jatkuvaa monipuolista verkostoyhteistyötä. Jos myös taidemuseo halutaan Kankaanpäähän, on tarkkaan pohdittava, mikä sen perusteltu profiili on museoiden luvatussa maassa.

Hehku Kankaanpää!

HEHKU!n tavoitteena kesällä 2003 Kankaanpään Taidekehdällä oli saada taiteilijat näkemään tiilen mahdollisuudet tuoreesti ja toteuttamaan paikan päällä uusia teoksia. Tiilen ja keramiikan sovelluksia esiteltiin laajasti. Suunnittelu oli käynnistynyt jo kesällä 2002, kun eturivin suomalaiset tekstiilitaiteilijat olivat pukeneet Kankaanpään kaupungin omintakeisesti ja ajatuksia herättävästi uuteen uskoon. Oli luotu hyvä henki antaa kaupunkitaiteessa tilaa kuvataiteen rinnalla teollisen muotoilun ja käsityön ammattilaisten teoksille. Taideteollinen korkeakoulu ja kuvataideakatemia, molemmat arvostetut pääkaupungin korkeakoulut lähtivät yhteiseen hankkeeseen mukaan.

Keraamisia tapahtumia suunniteltiin useissa neuvotteluissa syksyn aikana. Suunnitteluun osallistivat Heini-Johanna Riitahuhta, Satu Syrjänen ja Tapio Yli-Viikari ja Liisa Juhantalo. Vahvasti ilmaisi yhteistyöhalunsa unkarilainen kansainvälisen keramiikkakeskuksen johtaja Janos Probstner, joka vieraili ammattikorkeakoulun taiteilijaresidenssi Sotkassa. Kustannuksiltaan ja työmäärältään suurta eurooppalaista yhteistyötapahtumaa ei kuitenkaan lähdetty tavoittelemaan.

22.11.2002 järjestettiin suunnitteluseminaari Samk Kuvataiteessa. Teollisuusneuvos Toivo Lepistö kertoi seminaarissa kiinnostavasti Kankaanpään tiilenvalmistuksen historiasta. Seminaariin osallistivat edellä mainitut suunnittelijat ja heidän lisäksi kaupunginarkkitehti Maija Anttila, kuvanveistäjä Heli Ryhänen, keraamikko, kuvanveistäjä Ritva Tulonen ja Kankaanpään taideyhdistyksen puheenjohtaja Kaija Antila. Osallistujat lähettivät ensimmäisiä suunnitelmia teoksistaan 16.–18.12.2002.

Kankaanpäälaiset yritykset uskoivat hankkeeseen ja yritysten lupauduttua osaan rahoituksesta Kankaanpään kaupunki sitoutui tapahtuman järjestäjäksi, nimeten minut kuraattoriksi. Suunniteltua EU-rahoitushanketta hiottiin monessa vaiheessa ja lopullinen alkuperäisestä kaventunut rahoitus päätös saatiin Satakuntaliitolta 16.6.2003.

Mihin savi yltääkään!

Alan huippuammattilaisten innostuksen kautta syntyi kesän 2003 tapaamisten ja neuvottelujen kautta tenhoava kulttuurinen kärkitapahtuma Pohjois-Satakunnan alueelle. Kaupungin lähes kaikki näyttelytilat olivat käytössä, Räikkälä, Postelli, T.E.H.D.A.S.ry:llä Leppäsen talo, kaupungintalo ja kirjasto Taidekoulun galleria. Ulkotiloissa Taidekehdällä teoksia oli esillä kymmenittäin. Japanilainen Yukinori toteutti kansainvälisyyttä symboloivan teräsveistoksen, Chiaki asetti jättiläismäisiä Tuusulanjärven pisaroita keraamisina silminä nurmikolle. Mattomaiset tiili- ja keramiikkateokset pysäyttivät taidekoulun sisäpihalla Radoslaw Grytan säröilevä punasavikirje hiljensi, Maija Vainonen-Grytan itämainen matto vei ornamenttien tähtitarhoihin, Heli Ryhänen hyväksyi uuden Tiileri-tiilen Urbaaniin mattoonsa kaupungintalon kallioille. Maila Klemetisen Portteja puutarhaan kätkeytyi vaivihkaa seurakuntakeskuksen nurmikolle. Kenties portteja Paratiisiin? Avasin myös oman puutarhamme viikon ajaksi näyttelykohteeksi, sinne sijoittamani keraamiset veistokset antavat pihamaalle persoonallista ominaispainoaan. Islantilainen taiteilijaystäväni Einar oli minua kannustanut avaamaan pihan yleisölle. Näyttelystä muodostui laaja ajankohtainen läpileikkaus teemoista jotka koskettavat taiteilijoita ja muotoilijoita. Teosten sanottava oli ajan hermolla, herkkää, syvällistä, moniäänistä. Näyttely antoi sen ohella yleisölle myös runsaasti mielikuvia siitä, miten rikas ja taipuisa savi on taiteen ilmaisuvälineenä.

Taiteilijoilta toivottiin uusien teosten ohella näkemyksiä siitä kuinka paikoin ränsistymään päässyt kaupunkiympäristöä voitaisiin viimeistellä. Satu Syrjänen valmisti viisi tiilikonstruktioon perustuvaa pienoismalliehdotusta entisen KOP:n rapistuneen vesialtaan paikalle. Näyttelyaineistosta valmistuu HEHKU!-julkaisu vielä vuoden 2003 aikana.

Kankaanpään uuni

Pekka Paikkarin uuniveistoksesta kasvoi kesän aikana vaihe vaiheelta kiteytynyt suunnitelma. Talkoohenki nousi, teoksen merkitys sisäistettiin ja paikalliset mestarimuurarit muurasivat talkoilla Kankaanpään uuden tiilimonumentin jäähallin edustalle. Keijo Kerola kokosi työhön yhteen hitsautuneen ryhmän; Aimo Heinonen, Erkki Laaksonen, Vesa Lahti, Jouni Lehtilä ja Markku Ristolainen.

Päättöseminaari järjestettiin hyvässä hengessä myös talkoovoimin. Talkoista kaikille järjestäjille tässä lämpimät kiitokset. Taideopiskelijat ja tulikollegiivi Flamma Tampereelta kokosivat tuliperformanssillaan laajan yleisön Pekka Paikkarin Uuniveistoksen luo. Pimenevässä illassa tulen hehku yhdisti kiireettömään yhdessäoloon. Myytilinen menneisyys sai tilaa mielissä. Uuniveistos käänsi uuden lehden Kankaanpään tiilirakentamiseen.

Uusia lehtiä?

Keraamisten teosten, laattojen ja tiilien käyttö arkkitehtuurin täydentäjinä on Suomessa niukkaa. Ankaria sääolosuhteita syytetään. Arkkitehtuurin muotokieli on modernismin hengessä ankaraa ja puhdaspiirteistä. Koristeellisuus on minimoitu rakentamisesta niin kauan, että perinne tehdä kauniita huoliteltuja yksityiskohtia käsin uhkaa katketa kokonaan. Tuotekehittelyä ja mahdollisuuksia löytyy. Suomalaisen muotoilun opetus on korkeatasoista ja nuoria lahjakkuuksia löytyy tekijöiksi. Hehku-näyttelyn keskeiseksi kysymykseksi jää, millaisia haasteita kaupunki tarjoaa taiteilijoille tulevina vuosina toteuttaa mielenkiintoisia tiilirakentamisen ilmettä vahvistavia ympäristökokonaisuuksia.

Yleisö mukaan

Tiilileikkipuisto Tiilipalikka toteutettiin lapsille ja lapsenmielisille Kansalaisopiston Piirivintin pihalla. Kuka tahansa sai tulla tekemään tiilistä alueelle tilapäisveistoksia ja rakennelmia. Rakenteluaines saatiin suurelta osin Potilan tiilitehtaalta Hämeenkyröstä. Leo Härmälä sponsoroi kuljetuksen. Torikadun päiväkodin lapset ja muutamat aikuisryhmät noudattivat kutsua. Kankaanpään Hevoskasvatusyhdistys keräsi talkoilla tiilet omaan käyttöönsä tapahtuman jälkeen.

Tiilitarinoita Kankaanpään kaupunginkirjastossa koostui tiilenvalmistuksen varhaishistoriaa ja teollista tiilen valmistusta valottavasta haastattelusta ja kuva-aineistosta.

Tiiliperinnettä ei ole Kankaanpäästä systemaattisesti koottu. Näyttely liittyi Rakennusperinteen vuoteen ja Ympäristöministeriön organisoimiin valtakunnallisiin ”Ovet auki rakennusperintöön” teemapäiviin 12.–14.9.2003.

Haastattelin useita kankaanpääläisiä; Jorma Tuomala, Alpo ja Jukka Kulmala, Sorjo Heinosta, Heikki Hautalaa ja Sampo Rajakalliota, Harri Viitasalaa ja Tarmo Järvestä ja Esko ja Maire Sikalaa, lisäksi Hannu Luosaloa ja Kauko Juhantaloa erityisesti kattotiilien teosta. Suunnitteluavustaja Marjo Lahtisen kanssa kokosimme kuvapaneelit haastattelua-aineistosta kaupungintalolla. Esillä oli harrastukseksi keräämiäni tiili- ja kaakelinäytteitä. Alkuperäinen tiilenlyöntimuotti saatiin Uusitalosta Vihteljärveltä. Vanhaan tiilenvalmistuserinteeseen eläydyttiin myös konkreettisesti. Kankaanpään taideyhdistyksen jäseniä ja Postellin väkeä harjoitteli perinteistä käsin valmistetun tiilen tekoa meillä Juhantalossa Heikki Hautalan ja Sampo Rajakallion opastuksella. Nuorten keraamikkojen Heini-Johanna Riitahuhan ja Anni Paunilan rakukurssilla tehtiin lisäksi yksilöllisiä keraamisia laattakokeiluja. Sydän-tiiliä ja puumerkkitiiliä syntyi myös useiden järjestämieni talkoiden myötä. Hehkun taiteilija-assistentti Antti Pedrozo kokosi tulokset hauskaasti

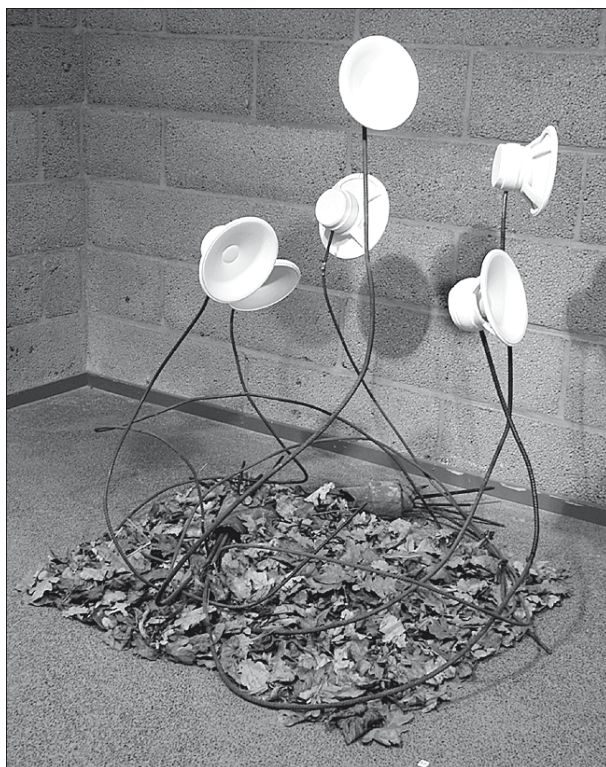
Antti Pedrozo mrs Prick.

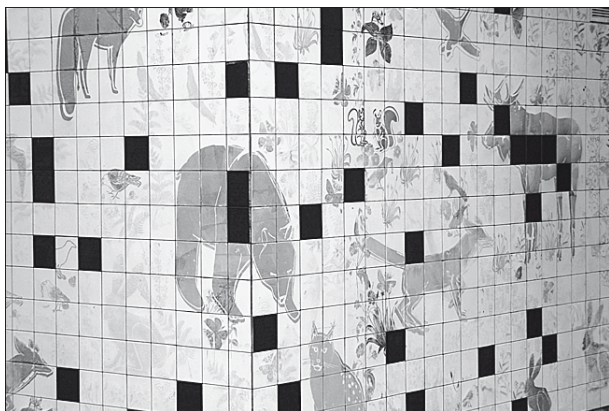
Kerttu Horila Kotkanpoika.

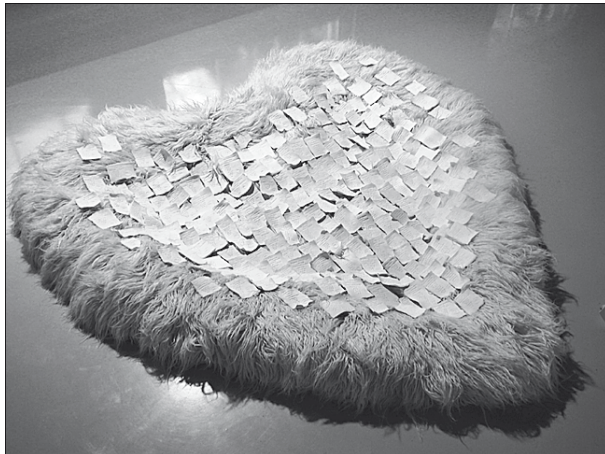
Katri Paakkari Synninpesä.

Heikki Ryynänen Voimmeko kuulla hiljaisuuden.

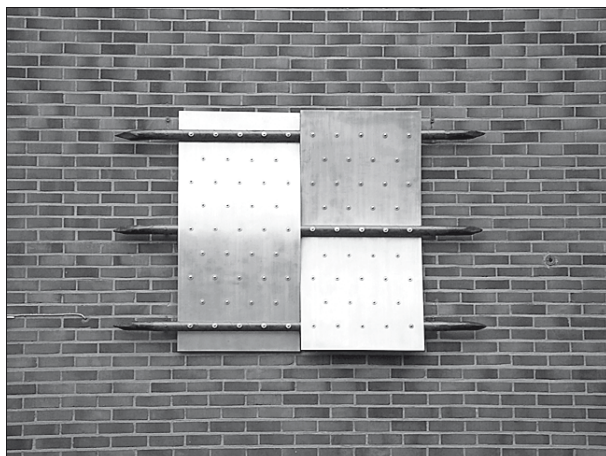
*Osa Taruteoksesta.
Heli Ryhänen Urbaani ilmiö.
Ritva Tulonen Saalis.
Kobinata Chiaki-Tuusulanjärvi, 12 osaa.*

*Liisa Juhantalo Pesäpallo.
Viljo Ihanamäki perustaa Pesäpalloa.
Liisa Oksanen Loves.
Elmat, Leena Järvinen ja Erja Kujansuu muuraavat
teosta Hymn.*

Pekka Paikkari Uuniveistos.

Lars Holmström LXXIII.

Tulitehdasperformanssi 16.9.2003.

Yukinori Yamamoto Ulos.

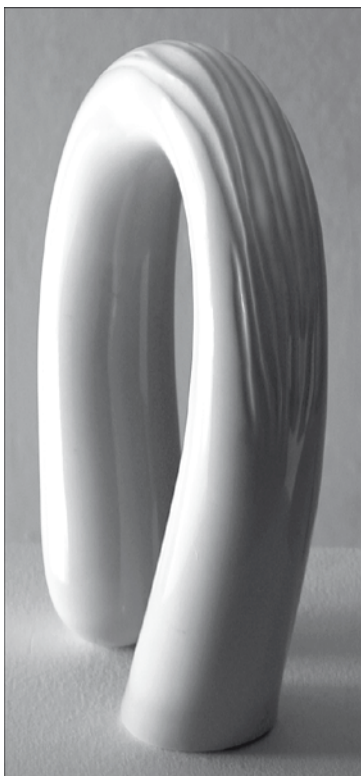
Tao Huang, Anni Paunila, Heini-Johanna Riitahuhta Taru.

Yksityiskohta Taru.

esiin aulan tiililattialle. Teollisesti valmistetun tiilen historiasta rakennettiin näyttelyyn katsaus Jorma Tuomalan ja Toivo Lepistön aineistoihin perustuen. Toivo Lepistö kirjoitti pyynnöstäni myös omia muistikuviaan Lohikon tiilitehtaan vaiheista. Esillä oli myös mm. monipuolinen sarja tehdään pääluottamusmiehenä toimineen Paavo Kierikan säilyttämiä tiilimalleja Lohikon tiilen tuotannosta 1960- ja 1970-luvuilta.

Näyttelyyn saatiin kerättyä myös kattotiilien valmistukseen liittyvää materiaalia. Pieniä kattotiiliverstaita on ollut keskustassa ja useimmissa kylissä Kankaanpäässä. Yleisö täydensi aihepiiriin liittyvää tietoa ja näytteitä. Näyttelyn aineistoa tallennettiin Kankaanpään kaupunginmuseoon. Turun yliopiston kulttuuritutannon ja maisemantutkimuksen laitoksen professori Outi Tuomi-Nikula tutustui opiskelijaryhmänsä kanssa näyttelyyn. Lupausta jatkaa paikallista tiilenvalmistukseen liittyvää tutkimusta jäi myönteisenä mieleen. Heinosten suvun Jankkarin savipajan historia ja tuotteet 1930-luvun Ala-Hon-

Yuang Long Tonttu Tree.

T.E.H.D.A.S. ry avajaisyleisöä.

kajoelta tulisi erityisesti saada tarkemman tutkimuksen kohteeksi.

Yleisöä kannustettiin esittämään Tiilitarinoita -omia piirustusluonnoksia ja pienoismalleja kotipihoille ja julkiseen kaupunkitilaan. Vitriinissä oli esillä Unkarissa 2001 tekemiäni keraamisia pienoisteoksia ja pienoismalleja Portti-teemasta.

Kirjastonjohtaja Aini Lähteenmäen mukaan näyttely sai katsojia jatkuvana virtana pysähtymään ja myös kertomaan omia tietojaan ja muistojaan. Valokuvasin Tiilitarinoita-näyttelyyn Kankaanpään vanhan vesitornin 30-luvulta. Tyrmistykseksi vesitorni kaadettiin muutama päivä kuvaukseni jälkeen.

Tiilitarinoiden taustalla vaikutti ajatus, että perinteen tuntemus antaa paikallisuuden kokemiseen lisää syvyyttä. Kankaanpään Pisan torni ei jäänyt muistuttamaan perinteestä. Jälkiviisaana ajattelen että se olisi pitänyt nimetä näyttelyteokseksi. Ehkä uudet teokset tahattomasti runsaudellaan kaasivat tornivanhuksen pois?

Liisa Juhantalo

Kuvat:

*Eugene du Toit, Matti Antila,
Pekka Paikkari, Liisa Juhantalo,
Lars Holmstrom, Maija Anttila.*